

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Серія: Навчально-методичні посібники

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА КОНСТИТУЦІЙНА АКСІОЛОГІЯ

**Навчально-методичний посібник
для студентів Освітньо-наукової програми підготовки
здобувачів вищої освіти ступеня магістра права
за спеціальністю 081 «Право»**

Одеса
2018

УДК 342.4(07)
К 65

Схвалена рішенням кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 11 від 10.05.2018 р.)

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 17.05.2018 р.)

Розробники та укладачі:

М.В. Афанасьєва, О.В. Олькіна, Б.А. Пережняк, М.І. Салей, І.Ю. Средницька

Відповідальний за випуск:

О.В. Олькіна – доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права НУ «ОЮА».

Рецензенти:

О.В. Батанов – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

О.М. Бориславська – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка

Конституціоналізм та конституційна аксіологія: навч.-метод. посіб. /
К 65 М.В. Афанасьєва, О.В. Олькіна, Б.А. Пережняк, М.І. Салей, І.Ю. Средницька / за
ред. О.В. Олькіної – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 52 с.

ISBN 978-966-916-586-2

Навчально-методичний посібник призначений для студентів Освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра права за спеціальністю 081 «Право».

УДК 342.4(07)

ISBN 978-966-916-586-2

© О.В. Олькіна, 2018

ЗМІСТ

1. ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ.....	14
5. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ.....	16
КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ – ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ. КОНСТИТУЦІЙНА АКСІОЛОГІЯ	16
МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ АКСІОЛОГІЇ	25
КАТЕГОРІЇ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ АКСІОЛОГІЇ.....	30
ЗМІСТ СИСТЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	36
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	43
6. ПИТАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ТА КОНСТИТУЦІЙНА АКСІОЛОГІЯ», ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ	48

1. ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Реформування сучасної конституційної дійсності в Україні актуалізує проблематику сучасного вітчизняного конституціоналізму, який визначається як публічно-правова система конституційної організації сучасного суспільства на основі права, демократії та утвердження конституційно-правової свободи людини, змістом якої (системи) є конституція та конституційне законодавство, конституційні правовідносини, конституційна правосвідомість, конституційний правопорядок та функціонування якої спрямоване на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав і свобод людини, а також конституційної аксіології.

Доктрина конституціоналізму належить до конституційно-правових цінностей. Світове співтовариство має досить багатий досвід формування ідеології конституціоналізму з часів боротьби з королівським абсолютизмом у Західній Європі на початку XVII ст. В Україні конституціоналізм – порівняно нове явище, що характеризується науково-практичною невизначеністю його сучасного змісту та, маючи певні історичні витоки, перебуває у стадії формування і втілення в науку й практику державотворення.

Систему сучасного конституціоналізму цілеспрямовано на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав та інтересів людини і громадянина для досягнення (визнання, забезпечення, захисту) конституційно-правової свободи людини. Формуючи власну модель конституціоналізму, кожна держава має спиратися саме на те, що конституціоналізм, передусім, був і залишається ідейним, інституціональним, конституційно-правовим антиподом необмеженої всюдозволеності публічної влади. У зв'язку з цим актуалізується проблема ефективізації механізму «стримувань і противаг» у системі поділу влади, а також організації публічної влади на місцях, зокрема через удосконалення місцевого самоврядування як фактора, що стримує виконавчу владу на рівні місцевого управління, та як дієвого інституту громадянського суспільства. Функціонування

громадянського суспільства, насамперед, також спрямовано на обмеження публічної влади. Тому важливого значення набуває його розвиток у відповідних напрямках з метою забезпечення та охорони конституційно-правової свободи людини – мети сучасного українського конституціоналізму.

Конституцією України закріплено нормативно-правову основу конституціоналізму, проте процес практичної її реалізації свідчить про необхідність здійснення конституційних перетворень (конституційної модернізації та реформування). При цьому їх здійснення неможливе без відповідного конституційного забезпечення, що, природно, спричиняє необхідність внесення змін і доповнень до Конституції України, вдосконалення конституційного законодавства. Слід також враховувати, що конституційна модернізація та реформування – це складний політико-правовий процес і тому зміни мають здійснюватися на науково-теоретичній основі з метою ефективнішої реалізації новаційних процесів конституційних перетворень у сучасній Україні та збереження існуючих конституційних цінностей.

Потреби ціннісного переосмислення конституційної реальності, а також формування науково-практичної парадигми сучасного конституціоналізму в Україні, впровадження його функціонального механізму в конституційну дійсність обумовлюють актуальність і нагальну необхідність вивчення спеціальної навчальної дисципліни (спеціального курсу) «Конституціоналізм та конституційна аксіологія».

Вивчення цієї спецдисципліни цілеспрямовано на з'ясування сутності конституційної аксіології та змісту, мети, принципів та інституціональної системи конституціоналізму, а також його функціонального механізму в сучасних умовах українських реалій.

Теоретичну основу спецдисципліни становлять:

– праці класиків світової філософської та правової думки, серед яких: Арістотель, Ж. Боден, М. Вебер, Г. Гегель, Т. Гоббс, Г. Гроцій, Г. Еллінек, Ф. Енгельс, Р. Ієрінг, І. Кант, Г. Кельзен, Дж. Локк, Н. Макіавеллі, К. Маркс, Ш-Л. Монтеск'є, Т. Пейн, Г. Ф. Пухта, Ж-Ж. Руссо, Б. Спіноза, А. Токвіль, Г. Ф. Шершеневич та ін.;

– також праці таких учених як: С. А. Авак'ян, Т. Р. С. Аллан, К. В. Арановський, Ю. Г. Барабаш, О. В. Батанов, Г. Дж. Берман, Н. О. Богданова, В. І. Борденюк, Л. В. Бориславський, В. М. Горшеньов, А. Дайсі, Ю. П. Єрьоменко, Ж-П. Жакке, В. І. Кафарський, Д. А. Керімов, С. В. Ківалов, В. П. Колісник, О. Л. Копиленко, А. Ф. Крижанівський, А. Лейпхарт, О. Е. Лейст, В. О. Лучин, П. М. Любченко, Ж. Мере, П. Є. Недбайло, В. Ф. Опришко, П. М. Рабінович, О. Ф. Скакун, О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. О. Фрицький, О. О. Халфіна, О. І. Харитонова, В. Є. Чиркін, Б. С. Ебзєєв, Л. П. Юзьков та ін.;

– спеціальні дослідження теорія та історія конституціоналізму в Україні таких вітчизняних учених, як: А. З. Георгіца, В. М. Кампо, О. М. Мироненко, М. П. Орзіх, Н. В. Стецюк, П. Б. Стецюк, В. М. Шаповал, С. В. Шевчук, Ю. С. Шемшученко;

– дослідження окремих проблем формування та теорії конституціоналізму таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Е. Барендт, Н. О. Боброва, М. С. Бондар, Л. Генкін, С. П. Головатий, М. О. Давидова, В.С. Журавський, В. Т. Кабишев, М. І. Козюбра, І. О. Кравець, О. Є. Кутафін, О. В. Марцеляк, А. М. Медушевський, В. Ф. Мелашенко, П. А. Оль, В. Б. Пастухов, С. Ю. Поярков, Ю. В. Пуздрач, А. О. Селіванов, Ю. О. Тихомиров, Ю. М. Тодика, О. Ф. Фрицький, А. Шайо, К. Л. Шеппелі та ін.

Нормативну та емпіричну основу спеціалізації становлять історико-правові джерела вітчизняного та зарубіжного права, міжнародні правові документи, чинне законодавство України, акти Конституційного Суду України, практика судів загальної юрисдикції, адміністративна практика, матеріали преси та Інтернет ресурси, статистичні матеріали.

Спеціальний навчальний курс «Конституціоналізм та конституційна аксіологія» має більш вузький зміст відносно курсу конституційного права України, як нормативної навчальної дисципліни.

Предметом спецкурсу є теорія та практика сучасного конституціоналізму і конституційної аксіології в Україні в їх нерозривному взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Юридична підготовка кадрів в сучасних умовах суттєво змінюється. Юрист повинен стати однією з ключових фігур в забезпеченні становлення та розвитку конституціоналізму в

Україні. Його підготовка потребує оптимізації співвідношення у процесі навчання фундаментальних та прикладних (спеціальних) навчальних дисциплін, інтеграції науки – навчального процесу – державно-правової практики. Це обумовлює роль та місце спецкурсу: «Конституціоналізм та конституційна аксіологія» у системі навчальних дисциплін та професійної підготовки юриста.